

Mariusz Załucki*

Nowe technologie w prawie spadkowym USA – problem następstwa prawnego dóbr cyfrowych

[New Technologies in US Succession Law: The Problem of the Legal Succession of Digital Assets]

Abstract

Inheritance law is an area that requires stability. This is one of the reasons why it is reluctant to undergo any changes, and most legal structures still have their roots in Roman law. However, recent years—with technological developments and changes in society and its needs—have provoked discussion about the need for fundamental changes in this area of law, including responses to the ongoing technological revolution. One manifestation of this revolution is the transfer of a large part of human activity to the digital world. In the event of the death of a user of various digital assets, inheritance law generally does not provide for any different regulations from the general ones regarding the handling of such assets. However, as practice shows, such regulations specifically relating to digital resources would be desirable. This has been recognized, among others, in the US, where specific legal regulations *mortis causa* concerning digital assets already exist. Given that the search for an optimal model for solving the problem of the legal succession of digital assets in the event of the death of the person using them is currently underway worldwide, this article presents American solutions that can and should become a reference point for ideas on how to regulate this area of law.

Keywords: digital assets, new technologies, inheritance, legal succession.

* **Mariusz Załucki** – prof. dr hab. nauk prawnych, Uniwersytet Ignatianum w Krakowie (afiliacja), sędzia SN, Izba Cywilna; <https://orcid.org/0000-0002-3338-3832>; mariusz.zalucki@ignatianum.edu.pl / DSc, full professor, Ignatianum University in Cracow (affiliation); justice of the (Polish) Supreme Court, Civil Chamber.

Wprowadzenie

Prawo podlega ciągłym przeobrażeniom, zależnym od różnego rodzaju czynników¹. Mimo panującego powszechnie przekonania, że prawo spadkowe to obszar raczej stabilny, niechętny zmianom², ostatnie lata pokazują, że – pojawiająca się dość często w różnych systemach prawnych – opinia wskazująca jedynie na potrzebę niewielkich zmian ustawodawczych tego obszaru przestała być aktualna. Przemiany społeczne, wzrost znaczenia środowiska cyfrowego, nieadekwatność rozwiązań tradycyjnych do dzisiejszych potrzeb statystycznego spadkodawcy³ – to tylko niektóre czynniki wymuszające dyskusję o potrzebie daleko idących zmian legislacyjnych, a także prowokujących same zmiany, które jeszcze w ostatnich kilkunastu latach, przynajmniej w niektórych państwach, były nie do pomyślenia⁴.

Jednym z tego przykładów są dobra cyfrowe⁵, istotna dziś część wielu majątków należących do osób fizycznych, których los – po śmierci użytkownika usług internetowych – nie jest jasny. Dobra te, m.in. ze względu na zróżnicowany charakter i (na ogół) ze względu na środowisko Internetu jako miejsce korzystania z nich⁶, wymykają się tradycyjnym rozwiązaniom ustawowym dotyczącym następstwa prawnego⁷, zwłaszcza że zazwyczaj mają postać danych utrwalonych w formacie cyfrowym, gdyż są przechowywane online⁸. O ile jednak z punktu widzenia państw europejskich dziedziczenie praw o charakterze majątkowym zdaje się niekwestionowane – a do tego rodzaju praw owe dobra w zdecydowanej większości pretendują⁹ – o tyle takie podejście do dóbr cyfrowych, choćby ze względu na możliwe ich cechy niemajątkowe, osobiste i wkraczające w obszar przetwarzania danych różnych osób korzystających

¹ J. Basedow, *Codification of Private Law in the European Union: The Making of a Hybrid*, 'European Review of Private Law' 2001, 1, ss. 35–49.

² P. Ternier, *Perspectives of a European Law of Succession*, 'Maastricht Journal of European and Comparative Law' 2007, 14, 2 (8.06), ss. 147–178.

³ P. Koukal, *Inheritability of Gaming Accounts of Massive Multiplayer Online Games (Central-European Perspective)* [w:] *Estate, Succession and Autonomy. New Assets and New Trends*, R. Lobo Xavier, N. Sousa e Silva, M. Rosas (red.), Porto 2024, *passim*.

⁴ G. Elliott, *How Much Dead-Hand Control Is Too Much? Why Biometric Data Privacy Laws Need Expanding*, 'Estate Planning and Community Property Law Journal' 2023, 15, 1, ss. 1–40.

⁵ M. Załucki, *The Approach of Family and Succession Law to Digital Assets* [w:] *Family, Law, and Society: From Roman Law to the Present Day*, E. Dawidziuk, P. Panero, A. Tarwacka (red.), Berlin–Lausanne–Bruxelles–Chennai–New York–Oxford 2023, ss. 471–486.

⁶ Zob. np. A.I. Seifert, *Das digitale Erbe im Spannungsfeld von Persönlichkeitsrechten, Fernmeldegeheimnis und Datenschutz in Deutschland*, 'European Review of Private Law' 2019, 27, 5, ss. 1169–1180.

⁷ G. Resta, *Personal Data and Digital Assets After Death: A Comparative Law Perspective on the BGH Facebook Ruling*, 'Journal of European Consumer and Market Law' 2018, 7, 5, ss. 201–204.

⁸ D. Sisto, *Morte e immortalità digitale: la vita dei dati online e l'interazione postuma*, 'Funes. Journal of narratives and social sciences' 2018, 2, 2, ss. 111–122.

⁹ S. Herzog, *Der digitale Nachlass und das Erbrecht*, 'Anwaltsblatt Online' 2018, 6, ss. 471–481.

z Internetu¹⁰, zdaniem wielu, nie wydaje się adekwatne¹¹. Z pewnością zaś jest to obszar coraz bardziej znaczący, w którym trwa powszechne poszukiwanie optymalnej ścieżki postępowania z dobrami cyfrowymi po zmarłym korzystającym z Internetu.

Ustawodawca polski na razie nie wprowadził jakiejkolwiek szczególnej regulacji prawnej w zakresie następstwa prawnego dóbr cyfrowych na wypadek śmierci osoby z nich dotychczas korzystającej (nazywanej niekiedy użytkownikiem tych dóbr)¹², zagadnienie to wciąż pozostaje niejednoznacznie ujęte zarówno na poziomie normatywnym, jak i konceptualnym. W szczególności brak jest pogłębionej analizy ewolucji rozwiązań wypracowanych w systemach prawnych, które najwcześniej i najintensywniej mierzyły się z problemem następstwa prawnego dóbr cyfrowych, oraz oceny ich potencjalnej przydatności z perspektywy systemów prawa kontynentalnego. W nauce prawa pojawiają się w związku z tym przede wszystkim poglądy, iż dobra te należy traktować jak inne dobra o charakterze majątkowym, a zatem stosować do nich ogólną regulację kodeksu cywilnego dotyczącą dziedziczenia¹³. Orzecznictwo w Polsce – przynajmniej w orzeczeniach, które są publikowane – o charakterze prawnym tego rodzaju dóbr *mortis causa* dotychczas się nie wypowiadało. Miało to już zaś miejsce w innych państwach, które niejednokrotnie od dyskusji doktrynalnej, przez problemy orzecznicze, dotarły do interesujących rozwiązań legislacyjnych¹⁴. Jednym z takich państw, w obszarze dóbr cyfrowych będących istotnym punktem odniesienia w zasadzie dla wszystkich dyskutantów, są Stany Zjednoczone Ameryki. Omawiana problematyka przeszła tam swoistą ewolucję¹⁵, a dzisiejsze rozwiązania to paradygmat wielu światowych projektów co do tego, jak postąpić z dobrami cyfrowymi *mortis causa*. Zdaje się to wystarczającą przyczyną, by obszar ten przeanalizować i przedstawić go bliżej polskiemu czytelnikowi. W przyszłości może to bowiem pozwoli na jego pogłębione rozważenie przez polskiego ustawodawcę, który problem następstwa prawnego dóbr cyfrowych po śmierci osoby dotychczas z nich korzystających będzie musiał – jak można sądzić – rozwiązać legislacyjnie. Celem niniejszego artykułu jest zatem krytyczna analiza amerykańskich

¹⁰ A. Eigenmann, *Successions numériques* [w:] Journée de droit successoral, M. Pradervand-Kernen, M. Mooser, A. Eigenmann (red.), Berne 2021, ss. 41–86.

¹¹ T. Davey, *Until Death Do Us Part: Post-Mortem Privacy Rights for the Ante-Mortem Person*, Norwich 2020, *passim*.

¹² Zob. np. K. Trzpis, *Problematyka następstwa prawnego mortis causa kont na platformach dystrybucji cyfrowej gier komputerowych*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2022, 13, 1, ss. 26–33.

¹³ M. Mądel, *Dostęp do treści cyfrowych zmarłego użytkownika usług internetowych na tle orzeczenia Federalnego Trybunału Sprawiedliwości w Niemczech*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2020, 15, 2, ss. 125–44.

¹⁴ M. Bock, *Juristische Implikationen des digitalen Nachlasses*, ‘Archiv Für Die Civilistische Praxis’ 2017, 3, ss. 370–417.

¹⁵ Szczegółowo na ten temat zob. (w języku ang.): M. Załucki, *Post-Mortal Status of Digital Assets and Human Rights. Bridging the Gap Between Succession, Privacy and Personal Data Protection*, Murcia 2024, s. 145 i nn.

rozwiązań dotyczących następstwa prawnego dóbr cyfrowych *mortis causa* oraz ocena ich znaczenia z perspektywy prawa spadkowego. Artykuł opiera się na analizie dogmatycznoprawnej, uzupełnionej metodą komparatystyczną, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania wybranych rozwiązań w polskim porządku prawnym.

Ewolucja prawa dotyczącego następstwa prawnego dóbr cyfrowych w USA

Zagadnienia następstwa prawnego dóbr cyfrowych po śmierci użytkownika Internetu powodowały w Stanach Zjednoczonych Ameryki istotne problemy praktyczne, zanim podjęto jakiekolwiek dyskusje naukowe czy prace legislacyjne. Widać to na przykładach prezentowanych z tamtego obszaru – państwa chyba najbardziej zaawansowanego w eksploracji przestrzeni internetowej, gdzie według dostępnych statystyk ponad 90% populacji aktywnie korzysta z mediów społecznościowych¹⁶. Jak można sądzić, problemy praktyki widoczne na przykładzie wielu rozmaitych spraw tego rodzaju, doprowadziły do dzisiejszego stanu tamtejszego ustawodawstwa – niejako wymusiły działanie legislacyjne.

Przed przystąpieniem do szczegółowego omówienia prawa Stanów Zjednoczonych Ameryki należy podkreślić, jak bardzo tamtejsze rozwiązania prawne w zakresie dziedziczenia różnią się od tych tradycyjnie znanych np. w Europie kontynentalnej. Przeniesienie praw i obowiązków osoby zmarłej na inne podmioty odbywa się tam w procesie zwanym *probate*¹⁷. Jest to proces zakończony, gdy zmarły pozostawia majątek do podziału, co oznacza ogólną administrację spadkiem. To analiza i przeniesienie majątku należącego wcześniej do zmarłej osoby. W tym procesie zwykle wyznacza się wykonawcę lub osobistego przedstawiciela, który zarządza majątkiem i rozdziela aktywa między przewidzianych beneficjentów¹⁸. W kontynentalnej tradycji europejskiej można tu mówić o kimś takim jak wykonawca testamentu lub likwidator spadku, którego zadaniem jest przede wszystkim: ustalenie składu spadku, spłata długów spadkowych i podział majątku spadkowego. Rola takiej osoby ma charakter powierniczy, stąd też tamtejszy system prawny kształtował się na przestrzeni lat w taki sposób, aby uwzględnić powierniczy dostęp do majątku zmarłego, w tym m.in. do aktywów cyfrowych¹⁹. Zazwyczaj to bowiem

¹⁶ Zob. raport: Korzystanie z mediów społecznościowych w Stanach Zjednoczonych – statystyki i fakty, <https://www.statista.com/topics/3196/social-media-usage-in-the-united-states/> [dostęp: 12.02.2024]. Szacuje się, że ponad 302 miliony obywateli USA aktywnie korzysta z mediów społecznościowych.

¹⁷ E.R. Carter, *Probate and Succession Administration: Selected Issues*, LSU Law 2017, s. 4 i nn.

¹⁸ S.L. Burr, *Wills and Trusts*, Eagan, MN 2022, s. 9 i nn.

¹⁹ R.H. Sitkoff, J. Dukeminier, *Wills, Trusts and Estates*, New York 2017, *passim*.

powiernicy, a nie spadkobiercy powinni uzyskać odpowiedni dostęp. Dostęp spadkobierców do zasobów cyfrowych jest tylko konsekwencją takiego dostępu udzielonego powiernikom.

W tamtejszej doktrynie nie ma przy tym zgody co do tego, czy dobra cyfrowe traktować jako rodzaj własności – choć takie poglądy nie należą do rzadkości. Taka kwalifikacja prawna (aktywa cyfrowe jako własność) rozszerza debatę poza dostęp powierniczy i mówi o możliwości dziedziczenia aktywów cyfrowych. Wobec zaś braku przepisów prawnych zaproponowano szereg podejść do traktowania zasobów cyfrowych i dostępu do nich²⁰.

Początki obecnych koncepcji ustawowych w tym obszarze – istniejących w tamtejszym ustawodawstwie stanowym, ale także jako tzw. akty modelowe – sięgają początków istnienia mediów społecznościowych, a pierwsze sprawy zaczęły w poszczególnych sądach stanowych pojawiać się już około 2005 roku²¹. Trzeba tutaj przypomnieć, że Stany Zjednoczone Ameryki to państwo federalne, w którym istotną rolę odgrywa podział prawa na prawo federalne oraz prawo stanowe. Pierwsze obowiązuje na terenie całego kraju, drugie zaś na obszarze określonego stanu. Regulacje prawne dotyczące sfery *mortis causa* to regulacje stanowe, które mimo tego, iż w wielu miejscach oparte są na ustawach, winny być traktowane jako część *common law*, co oczywiście związane jest z rolą tamtejszych sądów²². Istotne znaczenie mają w tamtejszej przestrzeni prawnej ustawy modelowe, które służą jako paradygmat dla ustaw przyjmowanych przez poszczególne stany²³. Obszar dóbr cyfrowych na wypadek śmierci ich dotychczasowego użytkownika jest doskonałym tego przykładem.

Jedne z pierwszych spraw, jakie pojawiły się przed tamtejszymi sądami, to batalia dotycząca Justina Ellswortha i Yahoo!²⁴ oraz sprawa ze stanu Connecticut dotycząca dostępu do konta pocztowego zmarłego męża. Stanowi faktycznemu tej drugiej sprawy warto się przyjrzeć. Kiedy bowiem mąż zmarł, wdowa po nim próbowała uzyskać dostęp do jego konta pocztowego, na którym znajdowały się istotne informacje dotyczące działalności gospodarczej prowadzonej za jego życia wspólnie przez małżonków – jednak dostawca usług internetowych jej to uniemożliwił. W rezultacie zmian legislacyjnych, jakie wprowadził wówczas stan Connecticut (ustawa z 24 czerwca 2005 r. – *Act concerning access to decedents' electronic mail accounts*)²⁵, dostawca usług poczty elektronicznej miał zapewnić wykonawcy testamentu lub zarządcy spadku

²⁰ M. Załucki, *Post-Mortal...*, s. 147.

²¹ J.J. Darrow, G.R. Ferrera, *Who Owns a Decedent's E-Mails: Inheritable Probate Assets or Property of the Network?*, 'Legislation and Public Policy' 2005, 10, 1, s. 281 i nn.

²² Lord Mance, *In a Manner of Speaking: How Do Common, Civil and European Law Compare?*, 'Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht' 2014, 78, 2, ss. 231–251.

²³ M. Whisner, *There Oughta Be a Law – A Model Law*, 'Law Library Journal' 2014, 106, 1, ss. 125–134.

²⁴ Zob. D. Koppel, *From the File Cabinet to Cloudcare: Resolving the Post-Mortem Crisis of Digital Asset Disposition for the Fiduciary*, Kansas City Estate Planning Symposium 2012, s. 15 i nn., <http://www.kceps.org/downloads/>.

²⁵ <https://www.cga.ct.gov/2005/act/Pa/2005PA-00136-RO0SB-00262-PA.htm>.

dostęp do konta zmarłego lub do kopii jego zawartości. W tym celu konieczne było złożenie pisemnego wniosku, do którego należało załączyć odpisy aktu zgonu oraz zaświadczenia o powołaniu wykonawcy testamentu lub zarządcy spadku. Zgodnie z sekcją 1.2.b tego aktu dostawca usług poczty elektronicznej miał zapewnić wykonawcy lub zarządcy majątku zmarłej osoby, która zamieszkiwała w tym stanie w chwili swojej śmierci, dostęp lub kopię zawartości konta poczty elektronicznej takiej zmarłej osoby po otrzymaniu przez dostawcę usług poczty elektronicznej: 1) pisemnego wniosku o taki dostęp lub kopii wniosku złożonego przez takiego wykonawcę lub zarządcę, wraz z kopią aktu zgonu i uwierzytelnioną kopią zaświadczenia o wyznaczeniu na wykonawcę lub zarządcę, lub 2) nakazu sądu spadkowego, który z mocy prawa miał jurysdykcję nad majątkiem osoby zmarłej²⁶.

Kolejne stany, które podjęły się wyzwania uregulowania dostępu do zasobów cyfrowych po śmierci zmarłego ich użytkownika, to Rhode Island i Indiana²⁷. Ustawa przyjęta w Rhode Island w 2007²⁸ roku była analogiczna do tej z Connecticut i dotyczyła powierniczego dostępu do konta e-mail osoby zmarłej. Ustawa wymagała nakazu sądowego obejmującego odszkodowanie dla usługodawcy²⁹. Z kolei ustawa z Indiany, przyjęta także w 2007 roku³⁰, była próbą nieco szerszego spojrzenia na dobra cyfrowe i dostępu do dodatkowych rodzajów aktywów cyfrowych. W jej terminologii mowa jest o udostępnianiu wszelkich dokumentów lub informacji, które zmarły pozostawił w formie elektronicznej. Ustawa stanu Indiana stanowiła, że powiernik „zapewni osobistemu przedstawicielowi spadku po zmarłej osobie, która zamieszkiwała w stanie Indiana w chwili śmierci tej osoby, dostęp do wszelkich dokumentów lub informacji, jakie zmarły pozostawił w formie elektronicznej, bądź ich kopii”. Administrator, a więc osoba, która elektronicznie przechowuje dokumenty lub informacje innej osoby, został zobowiązany do powstrzymania się od ich niszczenia i rozporządzania nimi w ciągu dwóch lat od otrzymania postanowienia sądowego lub wniosku o ich udostępnienie. Według tamtejszej koncepcji dokumenty elektroniczne traktowano jak prawa majątkowe wchodzące w skład spadku (nieruchomości). Zasoby online określone zostały więc jednoznacznie jako *property*³¹.

²⁶ K. Sherry, *What Happens to Our Facebook Accounts When We Die? Probate Versus Policy and the Fate of Social-Media Assets Postmortem*, 'Pepperdine Law Review' 2012, 40, 1, ss. 185–250.

²⁷ E.D. Barwick, *All Blogs Go to Heaven: Preserving Valuable Digital Assets Without the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act's Removal of Third Party Privacy Protections*, 'Georgia Law Review' 2016, 50, 2, ss. 595–629.

²⁸ Act of 3 July 2007 Relating to Probate Practice and Procedure [dostęp: <http://webserver.rilin.state.ri.us/PublicLaws/law07/law07256.htm>].

²⁹ E.D. Barwick, *All Blogs...*, s. 601.

³⁰ § 29-1-13 of Indiana Code – Right of Personal Representative to Access Decedent's Electronic Communications and Other Digital Assets [dostęp: <https://iga.in.gov/laws/2023/ic/titles/29>].

³¹ A.B. Lopez, *Posthumous Privacy, Decedent Intent, and Post-Mortem Access to Digital Assets*, 'George Mason Law Review' 2016, 24, 1, ss. 192–215.

Pierwsze próby rozwiązania problemów dóbr cyfrowych były więc odpowiedzią na potrzeby praktyki i wynikały z chęci zaspokojenia bieżących potrzeb społecznych.

Kolejny etap aktywności legislacyjnej w prawodawstwie stanowym w USA związany jest z przyjęciem ustaw w Oklahomie, Idaho, Virginii, Nevadzie i Luizjanie, odpowiednio w latach: 2010, 2011, 2013, 2013 i 2014³². Wdrożone w tych stanach rozwiązania różniły się jednak od siebie. W niektórych stanach, jak w Oklahomie, Idaho czy Luizjanie, nowe rozwiązania stawiały sobie za cel sprostanie potrzebie szerszej i bardziej szczegółowej regulacji, obejmującej dostęp do wszystkich usług cyfrowych zmarłego. Z kolei np. Virginia skupiła się na regulacji dostępu do konta pocztowego zmarłego małoletniego, a w Nevadzie ustawodawca zezwolił jedynie na podjęcie czynności w celu zamknięcia szeroko rozumianych kont internetowych oraz innych zasobów cyfrowych po zmarłym, nie zapewniając przy tym dostępu do ich zawartości³³.

W tych bardziej rozbudowanych regulacjach, jak w Oklahomie i Idaho, wykonawca testamentu oraz zarządca spadku zostali zaś upoważnieni do przejęcia kontroli nad kontami poczty elektronicznej zmarłego oraz innymi kontami znajdującymi się w sieci społecznościowej, na mikroblogu, a także na stronach internetowych, które umożliwiały wysyłanie krótkich informacji tekstowych. Przejęcie kontroli dawało możliwość zarówno korzystania z konta i dalszego jego prowadzenia, jak i zamknięcia konta³⁴.

Jak pokazuje ta krótka eksploracja rozwoju tamtejszego ustawodawstwa, problematyka dóbr cyfrowych była różnie ujmowana w poszczególnych stanach, co oczywiście nie ułatwiało praktyki stosowania prawa. Jednocześnie w tym samym czasie większość ustawodawstw stanowych w ogóle nie podjęła się uregulowania tej problematyki. Był to zaś okres, gdy dostrzegano liczne niedoskonałości – i postanowiono w tym obszarze podjąć prace, które miały doprowadzić do ujednolicenia prawa amerykańskiego za pomocą ustawy modelowej. Powagę sytuacji dostrzegła m.in. Uniform Law Commission. Tak podjęto prace nad *Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act* – UFADAA, ustawą modelową przyjętą w 2014 roku³⁵.

³² M. Załucki, *Post-Mortal...*, s. 149.

³³ A. Wudarski, *Kształtowanie się zasad dostępu do zasobów cyfrowych w Stanach Zjednoczonych w ramach zarządu powierniczego*, „Forum Prawnicze” 2021, 57, 1, s. 9 i nn., doi:10.32082/fp.vlii(57).280.

³⁴ J. Connor, *Digital Life after Death: The Issue of Planning for a Person's Digital Assets after Death*, „Estate Planning and Community Property Law Journal” 2011, 3, 2, ss. 301–322; A.B. Lopez, *Posthumous...*, s. 503.

³⁵ V. Blachly, *Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act: What UFADAA Know*, „Probate & Property” 2015, 29, 4, s. 8.

Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act – pierwsza amerykańska ustawa modelowa

Dostrzeżone rozbieżności spowodowały potrzebę poszukiwania rozwiązania harmonizacyjnego, umożliwiającego ujednolicenie podejścia do problemu następstwa prawnego dóbr cyfrowych w poszczególnych stanach. W tym celu wykorzystano znany w tamtejszym systemie prawnym instrument – ustawę modelową. Głównym zadaniem UFADAA była modernizacja prawa powierniczego w erze Internetu. Zauważono, że umowy o świadczenie usług internetowych, hasła dające się zresetować tylko za pośrednictwem poczty elektronicznej właściciela konta, oraz federalne i stanowe przepisy dotyczące prywatności, które nie uwzględniały śmierci właściciela konta, mogły uniemożliwić powiernikom uzyskanie dostępu do zasobów cyfrowych³⁶. UFADAA została pomyślana jako akt rozwiązujący ten problem – poprzez zapewnienie, że prawnie wyznaczeni powiernicy mogą uzyskiwać dostęp, usuwać, przechowywać i dystrybuować aktywa cyfrowe w odpowiedni sposób³⁷. Jak wskazano, UFADAA miała na celu nadanie jednostkom uprawnień do planowania zarządzania i dysponowania swoimi zasobami cyfrowymi w taki sam sposób, w jaki byli w stanie planować i dysponować *mortis causa* swoją własnością materialną: przez oświadczenie w testamencie, truście lub pełnomocnictwie. Jeśli dana osoba nie zaplanowała dalszych losów swojego majątku cyfrowego, zgodnie z UFADAA czynić miał to ten sam wyznaczony przez sąd powiernik, który zarządzał materialnymi aktywami danej osoby jako powiernik aktywów cyfrowych. Ten ostatni miał być w stanie zarządzać aktywami cyfrowymi danej osoby, rozdzielając te aktywa między spadkobierców lub rozporządzając nimi w razie potrzeby³⁸.

UFADAA zdefiniowała posiadacza konta jako osobę, która zawarła umowę o warunkach świadczenia usług z podmiotem przechowującym (administratorem) lub powiernikiem takiej osoby (sekcja 2[1]). UFADAA zdefiniowała podmiot przechowujący jako osobę, która przenosi, utrzymuje, przetwarza, otrzymuje lub przechowuje aktywa cyfrowe posiadacza konta (sekcja 2[8]). UFADAA obejmowała osobistych przedstawicieli, konserwatorów, agentów działających na podstawie pełnomocnictw i powierników. Definiując powiernika jako upoważnionego użytkownika, ustawa dała powiernikom upoważnienie do dostępu do aktywów cyfrowych. Jednak UFADAA przyzna-

³⁶ J.J. Lee, *Death and Live Feeds: Privacy Protection in Fiduciary Access to Digital Assets*, 'Columbia Business Law Review' 2015, 2, s. 644.

³⁷ H. Conway, S. Grattan (red.), *The 'New' New Property: Dealing with Digital Assets on Death*, 'Modern Studies in Private Law' 2017, 9, ss. 99–115.

³⁸ N.R. Cahn, Ch. Kunz, S. Brown Walsh, *Digital Assets and Fiduciaries* [w:] *Research Handbook on Electronic Commerce Law*, J.A. Rothchild (red.), Cheltenham 2016, ss. 91–112.

ła powiernikom dostęp do zasobów cyfrowych ograniczony do tego, co było konieczne do wykonywania ich obowiązków powierniczych (sekcja 7). Nie został on stworzony jako dostęp osobisty i nie pozwalał powiernikowi na utrzymywanie lub kontynuowanie kont w mediach społecznościowych poprzez podszywanie się pod posiadacza konta, w imieniu którego działał powiernik (sekcja 7[e]). Dostęp mógł być ograniczony m.in. wolą zmarłego (sekcja 3)³⁹.

UFADAA definiowała „aktywa cyfrowe” jako rekord elektroniczny, z wyłączeniem aktywów lub zobowiązań, chyba że aktywa lub zobowiązania same w sobie są rekordem elektronicznym (sekcja 2[9]). Obejmowało to zarówno katalog komunikacji elektronicznej, jak i treść komunikacji elektronicznej⁴⁰.

Zgodnie z UFADAA powiernik, miał prawo do dostępu do zasobu cyfrowego posiadacza konta, a zatem: 1) z zastrzeżeniem warunków umowy o świadczenie usług i praw autorskich lub innych obowiązujących przepisów prawa, mógł podejmować wszelkie działania dotyczące zasobu w zakresie uprawnień posiadacza konta i powiernika zgodnie z prawem; 2) miał, wedle obowiązujących przepisów dotyczących prywatności elektronicznej, prawną zgodę posiadacza konta na ujawnienie powiernikowi treści komunikacji elektronicznej; oraz 3) był, zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi oszustw komputerowych i nieautoryzowanego dostępu – w tym z prawem stanowym dotyczącym nieautoryzowanego dostępu do komputera – upoważnionym użytkownikiem⁴¹.

Zgodnie z ustawą, jeżeli postanowienie umowy o świadczenie usług ograniczało dostęp powiernika do zasobów cyfrowych posiadacza konta, postanowienie to było nieważne jako sprzeczne z porządkiem publicznym tego stanu, chyba że posiadacz konta – po dacie wejścia w życie ustawy – wyraził zgodę na to postanowienie w drodze aktu potwierdzającego, odrębnego od zgody posiadacza konta na inne postanowienia umowy o świadczenie usług (sekcja 7[b]). UFADAA uniemożliwiła administratorowi jednostronne wyłączenia czy ograniczenia dostępu do zasobów cyfrowych. Jeżeli ogólne warunki umowy o świadczenie usług zawierały takie ograniczenia, to miały one być traktowane jako sprzeczne z interesem publicznym i nieważne (sekcja 8[b])⁴².

Z powyższego wynika co najmniej, że UFADAA zawierała pięć zasad: 1) dawała posiadaczom kont kontrolę nad ich przyszłym losem; 2) traktowała aktywa cyfrowe jak każde inne aktywa; 3) zapewniała zasady dla najczęstszych typów powiernictwa; 4) chroniła powierników i posiadaczy praw autorskich; 5) zapewniała skuteczną jednolitość⁴³. Po pierwsze bowiem, UFADAA umożliwiła posiadaczom kont określenie, czy ich aktywa cyfrowe powinny

³⁹ A.B. Lopez, *Posthumous...*, s. 203 i nn.

⁴⁰ V. Blachly, *Planning for Fiduciary Access to Digital Assets*, 'Probate & Property' 2015, 29, 5.

⁴¹ D. Fletcher, *What Happens to Your Facebook After You Die?*, 'The SciTech Lawyer' 2016, 12, 2, s. 1, <http://www.time.com/time/business/article/0,8599,1932803,00.html>.

⁴² A. Wudarski, *Kształtowanie...*, s. 12 i nn.

⁴³ *Ibid.*

zostać zachowane, przekazane spadkobiercom, czy zniszczone. Po drugie, wynikało z niej, że jeśli powiernik ma uprawnienia do inwentaryzacji i dysponowania wszystkimi dokumentami danej osoby, nie powinno mieć znaczenia, czy dokumenty te są drukowane na papierze, przechowywane na komputerze osobistym, czy przechowywane w chmurze. Po trzecie, UFADAA zapewniła odpowiednie domyślne zasady regulujące dostęp dla wykonawców, agentów, konserwatorów i powierników, tzn. dla wszystkich najczęściej występujących w tamtym prawodawstwie powierników. Po czwarte, władza powierników nad zasobami cyfrowymi – zgodnie z UFADAA – była ograniczona przez prawo federalne, w tym ustawę o prawie autorskim i ustawę o prywatności w łączności elektronicznej. Po piąte, ponieważ prawo stanowe reguluje kwestię powierników, UFADAA jako jednolite prawo zapewniło, że niezależnie od stanu powiernicy będą mieli równy dostęp do zasobów cyfrowych, a administratorzy skorzystają z jednolitych przepisów⁴⁴.

Fala krytyki i kolejne koncepcje

UFADAA jako regulacja przygotowana do wdrożenia w ustawodawstwach stanowych początkowo nie przyjęła się. Co prawda stan Delaware uchwalił zasadniczo podobną ustawę w 2014 r. opartą na ostatecznym projekcie UFADAA, jednak w roku 2015 – mimo 28 różnych projektów ustaw stanowych opierających się na UFADAA w różnych stanach USA – nie doszło do uchwalenia kolejnej tego typu ustawy. Implementacja UFADAA spotkała się bowiem z silnym oporem i nagle stanęła w miejscu. Powstałą sytuację dobrze ilustruje np. proces legislacyjny w stanie Illinois. Tamtejszy senacki projekt ustawy (SB 1376) szybko i bezproblemowo przechodził kolejne etapy legislacyjne, gdy ostatecznie – z uwagi na brak powszechnej akceptacji koncepcji wynikającej z UFADAA, zwłaszcza zaś wobec oporów znanych z innych stanów – został ponownie skierowany do prac w komisji, co w praktyce oznaczało jego zamrożenie⁴⁵. Podobnie stało się w innych stanach. Ta powszechna dezaprobata dla UFADAA wynikała – jak dziś można sądzić – przede wszystkim z wątpliwości dotyczących ochrony prywatności. Przekonywano, iż wynikająca z UFADAA domniemana zgoda zmarłego na dostęp do jego zasobów cyfrowych winna być zastąpiona domniemanym sprzeciwem, za czym miały m.in. przemawiać badania, z których wynikało, że ponad 70% Amerykanów chce chronić swoją prywatność po śmierci⁴⁶. Naciskano więc na wprowadzenie koncepcji, wedle

⁴⁴ M. Załucki, *Post-Mortal...*, ss. 152 i 153.

⁴⁵ A.L. Cohen, *Damage Control: The Adoption of the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act in Texas*, 'Estate Planning and Community Property Law Journal' 2015, 8, 1, ss. 317-342.

⁴⁶ N.M. Banta, *Death and Privacy in the Digital Age*, 'North Carolina Law Review' 2016, 94, 3, ss. 927-958.

której udostępnienie zasobów elektronicznych miałoby być możliwe tylko wtedy, gdy uprawniony użytkownik wyraził stosowną zgodę.

Nie ulega wątpliwości, że przedsiębiorcy technologiczni i grupy zajmujące się ochroną prywatności lobbowały przeciwko UFADAA. Przykładowo: 12 stycznia 2015 r. Center for Democracy & Technology opublikowało wspólny list z American Civil Liberties Union, Electronic Frontier Foundation oraz Consumers Union. W liście tym stwierdzono, że „każdy model, który domyślnie przyznaje pełny dostęp do wszystkich cyfrowych kont i informacji zmarłego, nie uwzględnia unikatowych cech treści przechowywanych cyfrowo i stwarza poważne obawy dotyczące zachowania prywatności”⁴⁷. W liście podano m.in. następujące argumenty przeciwko UFADAA: 1) aktywa cyfrowe nie są analogiczne do dóbr materialnych; 2) aktywa cyfrowe naruszają prywatność osób trzecich; 3) powiernictwo nie powinno być uwzględniane w ustawodawstwie cyfrowym; 4) UFADAA jest sprzeczna z federalną ustawą o prywatności w łączności elektronicznej, z której to ustawy miał wynikać zakaz dobrowolnego ujawniania przez dostawców treści komukolwiek, wyjąwszy szczególne okoliczności.

Na fali krytyki UFADAA przygotowany został przez podmioty świadczące usługi internetowe konkurencyjny projekt ustawy – *Privacy Expectation After-life and Choices Act* (PEAC)⁴⁸. Jego celem było zapewnienie pełnej ochrony prywatności treści cyfrowych zmarłego użytkownika – z jednoczesną poprawą efektywności zarządzania jego majątkiem. Projekt, który składał się zaledwie z siedmiu przepisów, wychodził z założenia przeciwnego niż UFADAA i znacząco ograniczał dostęp do zasobów elektronicznych.

Sekcja 1(a) PEAC stanowiła m.in., że: sąd spadku właściwy dla spadku po zmarłym użytkowniku może nakazać dostawcy ujawnienie wykonawcy lub zarządcy spadku zapisu lub innych informacji dotyczących konta zmarłego użytkownika, które są przechowywane elektronicznie u dostawcy, ale nie treści komunikacji lub przechowywanych treści, jeżeli sąd – na podstawie zaprzysiężonego oświadczenia osobistego przedstawiciela lub innych dopuszczalnych dowodów – dokona (łącznie) ustaleń faktycznych, że: 1) użytkownik zmarł; 2) zmarły użytkownik był abonentem lub klientem dostawcy; 3) konto należące do zmarłego użytkownika zostało zidentyfikowane ze szczegółami, w tym unikatowym identyfikatorem przypisanym przez dostawcę; 4) nie ma innych właścicieli ani osób lub podmiotów, które zarejestrowały się u dostawcy usług komunikacji elektronicznej w odniesieniu do konta zmarłego użytkownika; 5) ujawnienie nie stanowi naruszenia innego obowiązującego

⁴⁷ Civil Liberty Organizations Response to the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act, CDT [dostęp: 12.01.2015], <https://www.aclu.org/documents/joint-letter-civil-liberty-organizations-respond-uniform-fiduciary-access-digital-assets-act>.

⁴⁸ Projekt dostępny on-line: <https://netchoice.org/nationallawreviewoppositiontotheuniformfiduciaryaccessto-digitalassetsact/>.

prawa federalnego lub stanowego; 6) wniosek o ujawnienie jest ujęty wąsko – z dostosowaniem do celu administrowania spadkiem; 7) wykonawca lub zarządca jest przekonany (pozostając w dobrej wierze), że żądane informacje są istotne dla rozstrzygnięcia kwestii dotyczących aktywów lub pasywów spadku; 8) wniosek dotyczy informacji obejmujących okres nie dłuższy niż 18 miesięcy przed datą śmierci lub wnioskodawca przedstawił dowody na potrzebę uzyskania wniosku o udzielenie informacji w większym zakresie, obejmującym dane starsze niż 18 miesięcy przed datą śmierci; 9) wniosek nie jest sprzeczny z testamentem zmarłego użytkownika lub innym pisemnym, elektronicznym lub ustnym aktem woli zmarłego użytkownika w zakresie dostępu do informacji zawartych na koncie użytkownika albo dotyczących konta lub nim dysponowania⁴⁹.

Zgodnie z sekcją 1(b) PEAC sąd spadkowy, który ma jurysdykcję nad majątkiem zmarłego użytkownika, może nakazać dostawcy ujawnienie wykonawcy lub zarządcy spadku treści komunikacji lub przechowywanych treści, jeśli sąd dokona wielu ustaleń faktów na podstawie zaprzysiężonego oświadczenia osobistego przedstawiciela lub innych dopuszczalnych dowodów, w tym woli zmarłego lub wyboru dokonanego przez zmarłego użytkownika w ramach produktu lub usługi lub w inny sposób dotyczącego sposobu traktowania treści użytkownika po ustalonym okresie bezczynności po śmierci użytkownika lub innego zdarzenia świadczącego o wyraźnej zgodzie zmarłego na ujawnienie żądanych treści⁵⁰.

Także projekt PEAC budził szereg kontrowersji. Powstała na jego tle m.in. obawa, że postanowienia tego aktu mogą skutecznie blokować dostęp do konta wirtualnego. Zasadniczo proponowane rozwiązania mogły być skuteczne jedynie w sytuacji, w której użytkownik sporządził testament i wyraźnie wskazał w nim osobę upoważnioną do zarządzania kontem. Jak jednak wskazywano, w praktyce takich przypadków miało być niewiele⁵¹. W rezultacie tylko cztery stany rozważały poparcie i wdrożenie tego projektu: Kalifornia, Oregon, Virginia i Wyoming. W końcu wyłącznie Virginia przyjęła ustawę opartą na PEAC (w 2015 r.)⁵², która jednak szybko została znowelizowana (przepisy uchylono w 2017 r.).

Mając na uwadze te okoliczności, ciesząc się autorytetem w USA Uniform Law Commission poszukiwała rozwiązania kompromisowego. Na dorocznym spotkaniu w 2015 roku zaproponowała zmiany w UFADAA – wskazując m.in., że projekty ustaw wprowadzone w niektórych stanach zostały zablokowane przez koalicję przedsiębiorców internetowych i obrońców prywatności,

⁴⁹ M.W. Costello, *The 'PEAC' of Digital Estate Legislation in the United States: Should States 'Like' That?*, *Suffolk University Law Review* 2016, 49, 3, ss. 429–449.

⁵⁰ E.D. Barwick, *All Blogs...*, s. 614 i nn.

⁵¹ A. Wudarski, *Kształtowanie...*, ss. 17–19.

⁵² § 64.2-109 – § 64.2-115 Virginia Code.

k którzy sprzeciwili się niektórym postanowieniom UFADAA i zaproponowali własne ograniczone modelowe ustawodawstwo (którego wersja została uchwalona w Virginii)⁵³. Doroczne spotkanie Uniform Law Commission doprowadziło do przyjęcia w dniach 10–16 lipca 2015 r. ustawy *Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act* (2015) – RUFADAA. Ustala ona odmienne zasady dostępu do konta i jego zasobów cyfrowych. Na jej podstawie administrator może udzielić takiego dostępu, jeżeli użytkownik wyraźnie tego nie wykluczył lub sąd inaczej nie postanowił.

Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act – obecna amerykańska ustawa modelowa

Podobnie jak UFADAA, RUFADAA oparta jest na powierniczym dostępie do dóbr cyfrowych osoby zmarłej – co związane jest przede wszystkim z konstrukcją tamtejszego postępowania spadkowego, jak to już zostało wyjaśnione. Obejmuje ona najbardziej typowe przypadki powiernictwa i kwestie powierniczego dostępu do aktywów cyfrowych⁵⁴.

W RUFADAA zmodyfikowano definicję „dobra cyfrowego” – wskazując, iż jest to rekord elektroniczny, względem którego osoba fizyczna ma prawo lub interes (sekcja 2[10]). Wyjaśniono też, iż „elektroniczny” oznacza ‘odnoszący się do technologii posiadającej możliwości elektryczne, cyfrowe, magnetyczne, bezprzewodowe, optyczne, elektromagnetyczne lub podobne’ (sekcja 2[11]), przyjmując jednocześnie, że „konto” oznacza ‘porozumienie na mocy umowy o świadczenie usług, w którym administrator przechowuje co najmniej jeden zasób cyfrowy użytkownika lub dostarcza użytkownikowi towary lub usługi’, „użytkownik” oznacza osobę, która ma konto u administratora (sekcja 2[26]), „administrator” natomiast to ‘osoba, która przenosi, utrzymuje, przetwarza, otrzymuje lub przechowuje aktywa cyfrowe użytkownika’ (sekcja 2[8])⁵⁵.

Sekcja 4 aktu przewiduje, że: a) użytkownik może skorzystać z narzędzia online, aby umożliwić administratorowi ujawnienie lub zakazać ujawnienia niektórych lub wszystkich zasobów cyfrowych użytkownika, w tym treści komunikacji elektronicznej. Jeśli narzędzie online umożliwia użytkownikowi modyfikację lub usunięcie polecenia przez cały czas, polecenie dotyczące

⁵³ Uniform Law Commission, Proposed Changes to the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act, https://higherlogicdownload.s3.amazonaws.com/UNIFORMLAWS/UFADAA_Explanation%20of%20proposed%20amendments_2015AM1.pdf.

⁵⁴ I.N. Sehati, *Beyond the Grave: A Fiduciary's Access to a Decedent's Digital Assets*, 'Cardozo Law Review' 2021, 43, 2, s. 745.

⁵⁵ E. Sy, *The Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act: Has the Law Caught Up with Technology?*, 'Touro Law Review' 2016, 32, 3, ss. 647–677.

ujawnienia za pomocą narzędzia online zastępuje przeciwne polecenie użytkownika w testamencie, truście, pełnomocnictwie lub innym dokumencie; b) jeśli użytkownik nie skorzystał z narzędzia online, aby wydać polecenie zgodnie z podsekcją a dotyczące ujawnienia zasobów cyfrowych lub jeśli administrator nie udostępnił narzędzia online, użytkownik może zezwolić lub zakazać w testamencie, truście, pełnomocnictwie lub innym dokumencie ujawnienia niektórych lub wszystkich zasobów cyfrowych użytkownika, w tym treści komunikacji elektronicznej wysłanej lub otrzymanej przez użytkownika; c) polecenie użytkownika dotyczące ujawnienia zasobów cyfrowych zgodnie z podsekcją a lub b zastępuje przeciwne postanowienie w umowie o świadczenie usług, które nie wymagało od użytkownika działania potwierdzającego i odrębnego od zgody użytkownika na umowę o świadczenie usług⁵⁶.

Według sekcji 5: a) ustawa nie zmienia ani nie narusza prawa administratora lub użytkownika na mocy umowy o warunkach świadczenia usług do dostępu do zasobów cyfrowych użytkownika i korzystania z nich; b) ustawa nie daje powiernikowi żadnych nowych ani rozszerzonych praw niż te posiadane przez użytkownika, w imieniu którego lub w imieniu którego majątku powiernik działa lub reprezentuje; c) dostęp powiernika do zasobów cyfrowych może zostać zmodyfikowany lub wyeliminowany przez użytkownika, prawo federalne lub umowę o świadczenie usług, jeśli użytkownik nie podał żadnych wskazówek uznanych w sekcji 4. Stosownie zaś do sekcji 7, jeśli użytkownik wyraził zgodę na ujawnienie treści komunikacji elektronicznej lub jeśli sąd nakazał ujawnienie, administrator ujawni osobistemu przedstawicielowi majątku zmarłego użytkownika treść komunikacji elektronicznej wysłanej lub otrzymanej przez użytkownika, jeśli osobisty przedstawiciel przekaże powiernikowi: 1) pisemny wniosek o ujawnienie w formie fizycznej lub elektronicznej; 2) poświadczoną kopię aktu zgonu użytkownika; 3) poświadczoną kopię pisma o wyznaczeniu przedstawiciela lub nakazu sądowego; 4) jeżeli użytkownik nie dostarczył instrukcji za pomocą narzędzia online, kopię testamentu użytkownika, trustu, pełnomocnictwa lub innego dokumentu potwierdzającego zgodę użytkownika na ujawnienie treści komunikacji elektronicznej; oraz 5) niektóre inne informacje, jeśli zażąda tego administrator, w tym numer, nazwę użytkownika lub adres przypisany przez administratora w celu identyfikacji konta użytkownika. Z kolei według sekcji 15a obowiązki prawne nałożone na powiernika, któremu powierzono zarządzanie majątkiem rzeczowym, mają również zastosowanie do zarządzania aktywami cyfrowymi, w tym – w stosownych przypadkach – obowiązek: 1) staranności; 2) lojalności, a także 3) zachowania poufności⁵⁷.

⁵⁶ Ibid., s. 670 i nn.

⁵⁷ N.M. Banta, *Minors and Digital Asset Succession*, 'Iowa Law Review' 2019, 104, 4, s. 1703 i nn.

Porównując UFADAA i RUFADAA, można zauważyć następujące cztery kluczowe zmiany: 1) w ramach UFADAA powiernicy mieli takie samo prawo dostępu do zasobów cyfrowych jak posiadacz konta. RUFADAA zmieniła domyślną zasadę, stanowiąc, że powiernicy nie będą mieli dostępu do zawartości zasobów cyfrowych użytkownika, chyba że użytkownik wyrazi na to zgodę; 2) w ramach UFADAA standardowe warunki świadczenia usług, które uniemożliwiały dostęp powierniczy do zasobów cyfrowych, zostały uznane za nieważne jako sprzeczne z porządkiem publicznym. RUFADAA wykorzystuje trzypoziomowy system priorytetów dla wskazówek użytkownika dotyczących dostępu powierniczego. Po pierwsze, zawiera nowe narzędzia online do kierowania dostępem powierniczym. Po drugie, pisemna instrukcja użytkownika w testamencie, truście, pełnomocnictwie lub innym dokumencie jest nadrzędna w stosunku do standardowych warunków umów o świadczenie usług. Po trzecie, jeśli użytkownik nie poda żadnych wskazówek, warunki korzystania z usługi lub inne przepisy prawa mają zastosowanie, jeśli warunki korzystania z usługi milczą na temat dostępu powierniczego; 3) zgodnie z UFADAA administratorzy zasobów cyfrowych użytkownika byli zobowiązani do udzielenia dostępu każdemu ważnie wyznaczonemu powiernikowi użytkownika, który złożył wniosek. RUFADAA zmieniła to, zezwalając powiernikom na dostęp do zasobów cyfrowych tylko wtedy, gdy zwrócą się do sądu z wyjaśnieniem, dlaczego te aktywa są niezbędne na potrzeby spadku; 4) w ramach UFADAA procedura ujawniania zasobów cyfrowych nie została szczegółowo omówiona. RUFADAA zapewnia nieco więcej opcji ujawniania aktywów cyfrowych, jednak przewiduje również, że nie powinno się zezwalać powiernikowi na pełną swobodę w sposobie ujawniania aktywów cyfrowych⁵⁸.

Dla oceny charakteru prawnego dostępu do aktywów cyfrowych istotne jest i to, że na podstawie RUFADAA duży nacisk położono na wolę zmarłego. Akt ten równoważy również pośmiertne obawy o prywatność, co w dyskusji nad losem dóbr cyfrowych *mortis causa* – jak się wydaje – nie może być niezauważone. Być może właśnie dlatego – w przeciwieństwie do swojej pierwotnej wersji – RUFADAA spotkała się z tak szeroką akceptacją wśród stanowych ustawodawców i została wdrożona niemal we wszystkich stanach Stanów Zjednoczonych Ameryki. W tym zakresie można wskazać, że w czerwcu 2025 roku trwały jeszcze tylko prace legislacyjne w Massachusetts, zmierzające do przyjęcia ostatniej ustawy stanowej opartej na RUFADAA⁵⁹.

⁵⁸ E. Sy, *The Revised...*, ss. 670–676.

⁵⁹ Projekt dostępny online: <https://malegislature.gov/Bills/194/S1110>.

Wnioski

Przyglądając się obecnemu amerykańskiemu modelowi dostępu do zasobów cyfrowych zmarłego, wskazać trzeba, że RUFADAA jako ustawa modelowa stanowi swoistą hybrydę, powiązanie dóbr cyfrowych z wieloma dziedzinami prawa, do których w różny sposób się odwołuje. Ustawa przede wszystkim definiuje pojęcie dobra cyfrowego – „digital asset”, które zdaje się mieć ogólny i otwarty charakter, co ma sprostać wyzwaniom ciągle dynamicznie zmieniającej się wirtualnej części aktywności życiowej i powstawaniu nowych form zasobów cyfrowych, pozostawiając przy tym sferę ewentualnych wątpliwości do rozstrzygnięcia w orzecznictwie. RUFADAA wprowadza też narzędzie online jako nowy sposób zarządzania zasobami cyfrowymi. Jest to usługa elektroniczna świadczona przez administratora, która umożliwia użytkownikowi wydanie administratorowi dyspozycji dotyczących zgromadzonych na jego koncie zasobów cyfrowych. Za pomocą tego narzędzia może on wyrazić wolę zarówno ujawnienia, jak i nieujawnienia całości lub części zasobów cyfrowych. Widać więc nacisk na osobę użytkownika i jego wolę, która w kontekście wielu wątpliwych elementów korzystania z dóbr cyfrowych może okazać się istotnym dla nich remedium. Stosowna dyspozycja może być zresztą zawarta również w innym narzędziu, w tym w umowie o świadczenie usług, truście, pełnomocnictwie, testamencie, a także innym dokumencie. Co prawda koncepcja dostępu do zasobów cyfrowych została wyraźnie sformułowana już w samej nazwie ustawy i oparta na zarządzie powierniczym, jednak związane jest to z amerykańskim modelem postępowania spadkowego. Celem dostępu udzielanego powiernikom jest przecież – w pierwszej kolejności – podtrzymanie funkcjonowania konta internetowego osoby zmarłej, a następnie przesądzenie losów tego konta, w tym ewentualnego dostępu spadkobierców osoby zmarłej do zasobów cyfrowych⁶⁰.

Wskazany wyżej model wydaje się niezmiernie interesujący choćby dlatego, że oparty jest na woli zmarłego użytkownika dóbr cyfrowych. To w pierwszej kolejności jego intencja ma bowiem znaczenie dla dalszych losów dóbr cyfrowych po jego śmierci. W ten sposób charakter prawny dóbr cyfrowych staje się jeszcze bardziej złożony, co jednak – jak można sądzić – ma na celu przeciwdziałanie pewnemu automatyzmowi ich następstwa prawnego jako procesowi, w którym wielu upatruje wadliwość. Z pewnością jest to więc interesujący punkt odniesienia, także dla naszego ustawodawcy, który już w najbliższej przyszłości – jak wiele na to wskazuje – będzie się musiał z tym problemem zmierzyć. Podejście amerykańskie, co warto podkreślić, daje

⁶⁰ R.H. Sitkoff, J. Dukeminier, Wills..., s. 857 i nn.

dobre owoce. W wielu stanach przyjęto odrębne akty prawne dotyczące następstwa prawnego treści cyfrowych⁶¹. Ideą rozwiązań zawartych w tych regulacjach jest przyznanie określonej osobie (najczęściej zarządcy spadku) uprawnienia do przejęcia kontroli nad wirtualnym kontem zmarłego, w tym do decydowania – czy to o dalszym funkcjonowaniu takiego konta i dostępie do znajdujących się na nim treści, czy też o usunięciu konta z wirtualnego świata⁶². To zupełnie inne podejście niż oparte na koncepcji dziedziczenia dóbr o charakterze majątkowym, która to koncepcja przebija się w tym kontekście w polskiej literaturze przedmiotu. Czy prawo amerykańskie okaże się w tej mierze przydatne? Czy i u nas nastąpi zmiana tradycyjnego podejścia? To kwestie, które na razie pozostają otwarte.

Istota koncepcji opartej na dostępie do zasobów cyfrowych polega na odejściu od automatycznego przyporządkowania tych zasobów reżimowi klasycznego dziedziczenia praw majątkowych na rzecz modelu, w którym kluczowe znaczenie ma zarządzanie dostępem do kont i treści cyfrowych po śmierci ich użytkownika. Model ten zakłada, że dobra cyfrowe nie zawsze mogą – ani nie zawsze powinny – podlegać następstwu prawnemu w sposób typowy dla składników majątku, zwłaszcza gdy obejmują treści o charakterze osobistym, komunikacyjnym lub związanym z danymi osób trzecich.

W tym ujęciu zasadniczym problemem nie jest samo przejście praw do dóbr cyfrowych na spadkobierców, lecz określenie kręgu podmiotów uprawnionych do uzyskania dostępu do tych zasobów oraz zakresu tego dostępu. Konstrukcja ta pozwala na elastyczne uwzględnienie woli zmarłego użytkownika, interesów spadkobierców, a także obowiązków administratorów usług cyfrowych wynikających z regulacji dotyczących ochrony danych i tajemnicy komunikowania się.

Doświadczenia amerykańskie pokazują, że model oparty na dostępie do zasobów cyfrowych może stanowić funkcjonalną alternatywę dla tradycyjnych koncepcji dziedziczenia, ograniczając ryzyko nadmiernego automatyzmu następstwa prawnego i lepiej odpowiadając specyfice środowiska cyfrowego. Z perspektywy prawa polskiego oznacza to konieczność uwzględnienia tej koncepcji przy przyszłym projektowaniu regulacji dotyczących dóbr cyfrowych *mortis causa*, w szczególności poprzez rozważenie rozdzielenia kwestii dostępu do zasobów cyfrowych od klasycznego mechanizmu dziedziczenia praw majątkowych.

⁶¹ J.P. Hopkins, I.A. Lipin, *Viable Solutions to the Digital Estate Planning Dilemma*, 'Iowa Law Review Bulletin' 2014, 99, ss. 61–71.

⁶² A. Toygar, C.E. Tapie Rohm Jr, J. Zhu, *A New Asset Type: Digital Assets*, 'Journal of International Technology and Information Management' 2013, 22, 4, ss. 113–119.

Abstrakt

Prawo spadkowe jest obszarem wymagającym stabilności. To jeden z powodów, że niechętnie podlega jakimkolwiek metamorfozom, a większość konstrukcji prawnych ma swój wzorzec jeszcze w prawie rzymskim. Ostatnie lata – rozwoju technologii i przeobrażeń społeczeństwa oraz jego potrzeb – prowokują jednak dyskusję o potrzebie gruntownych zmian i tej dziedziny prawa, w tym odpowiedzi na postępującą rewolucję technologiczną. Jednym z przejawów tej rewolucji jest przeniesienie dużej części aktywności ludzkiej do świata cyfrowego. W razie śmierci użytkownika korzystającego z różnych dóbr cyfrowych prawo spadkowe na ogół nie przewiduje jakiejś odmiennej regulacji od ogólnej co do sposobu postępowania z takimi dobrami. Tymczasem, jak pokazuje praktyka, taka regulacja odnosząca się konkretnie do zasobów cyfrowych byłaby pożądana. Dostrzeżono to m.in. w USA, gdzie istnieje już specyficzna regulacja prawna *mortis causa* dotycząca dóbr cyfrowych. W związku z tym, że obecnie na świecie trwają poszukiwania optymalnego modelu rozwiązania problemu następstwa prawnego dóbr cyfrowych na wypadek śmierci osoby korzystającej z tych dóbr, artykuł prezentuje rozwiązania amerykańskie, które mogą i powinny stać się punktem odniesienia dla pomysłów uregulowania tego prawnego obszaru.

Słowa kluczowe: dobra cyfrowe, nowe technologie, dziedziczenie, sukcesja prawna.

BIBLIOGRAFIA

Banta, Natalie M., *Death and Privacy in the Digital Age*, 'North Carolina Law Review' 2016, 94, 3.

Banta, Natalie M., *Minors and Digital Asset Succession*, 'Iowa Law Review' 2019, 104, 4.

Barwick, Elizabeth D., *All Blogs Go to Heaven: Preserving Valuable Digital Assets Without the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act's Removal of Third Party Privacy Protections*, 'Georgia Law Review' 2016, 50, 2.

Basedow, Jürgen, *Codification of Private Law in the European Union: The Making of a Hybrid*, 'European Review of Private Law' 2001, 1.

Blachly, Victoria, *Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act: What UFADAA Know*, 'Probate & Property' 2015, 29, 4.

Blachly, Victoria, *Planning for Fiduciary Access to Digital Assets*, 'Probate & Property' 2015, 29, 5.

Bock, Merle, *Juristische Implikationen des digitalen Nachlasses*, 'Archiv Für Die Zivilistische Praxis' 2017, 3.

Burr, Sherri L., *Wills and Trusts*, Eagan, MN 2022.

Carter, Elizabeth R., *Probate and Succession Administration: Selected Issues*, LSU Law 2017.

Cohen, Abbey L., *Damage Control: The Adoption of the Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act in Texas*, 'Estate Planning and Community Property Law Journal' 2015, 8, 1.

Connor, John, *Digital Life after Death: The Issue of Planning for a Person's Digital Assets after Death*, 'Estate Planning and Community Property Law Journal' 2011, 3, 2.

Conway, Heather & Grattan, Sheena (red.), *The 'New' New Property: Dealing with Digital Assets on Death*, 'Modern Studies in Private Law' 2017, 9.

Costello, Matthew W., *The 'PEAC' of Digital Estate Legislation in the United States: Should States 'Like' That?*, 'Suffolk University Law Review' 2016, 49, 3.

Darrow, Jonathan J., Ferrera, Gerald R., *Who Owns a Decedent's E-Mails: Inheritable Probate Assets or Property of the Network?*, 'Legislation and Public Policy' 2005, 10, 1.

Davey, Tina, *Until Death Do Us Part: Post-Mortem Privacy Rights for the Ante-Mortem Person*, Norwich 2020.

Dawidziuk, Ewa, Panero, Patricia & Tarwacka, Anna (red.), *Family, Law, and Society: From Roman Law to the Present Day*, Berlin–Lausanne–Bruxelles–Chennai–New York–Oxford 2023.

Elliott, Gavin, *How Much Dead-Hand Control Is Too Much? Why Biometric Data Privacy Laws Need Expanding*, 'Estate Planning and Community Property Law Journal' 2023, 15, 1.

Fletcher, Dan, *What Happens to Your Facebook After You Die?*, 'The SciTech Lawyer' 2016, 12, 2, s. 1, <http://www.time.com/time/business/article/0,8599,1932803,00.html>.

Herzog, Stephanie, *Der digitale Nachlass und das Erbrecht*, 'Anwaltsblatt Online' 2018, 6.

Hopkins, Jamie Patrick & Lipin, Ilya Alexander, *Viable Solutions to the Digital Estate Planning Dilemma*, 'Iowa Law Review Bulletin' 2014, 99.

Koppel, David, *From the File Cabinet to Cloudcare: Resolving the Post-Mortem Crisis of Digital Asset Disposition for the Fiduciary*, Kansas City Estate Planning Symposium 2012, s. 15 i nn., <http://www.kceps.org/downloads/>.

Korzystanie z mediów społecznościowych w Stanach Zjednoczonych – statystyki i fakty (raport), <https://www.statista.com/topics/3196/social-media-usage-in-the-united-states/> [dostęp: 12.02.2024].

Lee, Jeehyeon Jenny, *Death and Live Feeds: Privacy Protection in Fiduciary Access to Digital Assets*, 'Columbia Business Law Review' 2015, 2.

Lobo Xavier, Rita, Sousa e Silva, Nuno & Rosas, Marta (red.), *Estate, Succession and Autonomy. New Assets and New Trends*, Porto 2024.

Lopez, Alberto B., *Posthumous Privacy, Decedent Intent, and Post-Mortem Access to Digital Assets*, 'George Mason Law Review' 2016, 24, 1.

Mance, Lord, *In a Manner of Speaking: How Do Common, Civil and European Law Compare?*, 'Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht' 2014, 78, 2; doi:10.1628/003372514X680308.

Mađel, Mateusz, Dostęp do treści cyfrowych zmarłego użytkownika usług internetowych na tle orzeczenia Federalnego Trybunału Sprawiedliwości w Niemczech, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2020, 15, 2.

Pradervand-Kernen, Maryse, Mooser, Michael, Eigenmann, Antoine (red.), *Journée de droit successoral*, Berne 2021.

Resta, Giorgio, *Personal Data and Digital Assets After Death: A Comparative Law Perspective on the BGH Facebook Ruling*, ‘Journal of European Consumer and Market Law’ 2018, 7, 5.

Rothchild, John A. (red.), *Research Handbook on Electronic Commerce Law*, Cheltenham 2016.

Sehati, Isabelle N., *Beyond the Grave: A Fiduciary’s Access to a Decedent’s Digital Assets*, ‘Cardozo Law Review’ 2021, 43, 2.

Seifert, Alexandra Indra, *Das digitale Erbe im Spannungsfeld von Persönlichkeitsrechten, Fernmeldegeheimnis und Datenschutz in Deutschland*, ‘European Review of Private Law’ 2019, 27, 5.

Sherry, Kristina, *What Happens to Our Facebook Accounts When We Die? Probate Versus Policy and the Fate of Social-Media Assets Postmortem*, ‘Pepperdine Law Review’ 2012, 40, 1.

Sisto, Davide, *Morte e immortalità digitale: la vita dei dati online e l’interazione postuma*, ‘Funes. Journal of narratives and social sciences’ 2018, 2, 2.

Sitkoff, Robert H. & Dukeminier, Jesse, *Wills, Trusts and Estates*, New York 2017.

Sy, Elizabeth, *The Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act: Has the Law Caught Up with Technology?*, ‘Touro Law Review’ 2016, 32, 3.

Terner, Paul, *Perspectives of a European Law of Succession*, ‘Maastricht Journal of European and Comparative Law’ 2007, 14, 2 (8.06); doi:10.1177/1023263X0701400203.

Toygar, Alp, Rohm Jr, C.E. Tapie & Zhu, Jake, *A New Asset Type: Digital Assets*, ‘Journal of International Technology and Information Management’ 2013, 22, 4.

Trzpis, Kamil, *Problematyka następstwa prawnego mortis causa kont na platformach dystrybucji cyfrowej gier komputerowych*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2022, 13, 1.

Whisner, Mary, *There Oughta Be a Law – A Model Law*, ‘Law Library Journal’ 2014, 106, 1.

Wudarski, Arkadiusz, *Kształtowanie się zasad dostępu do zasobów cyfrowych w Stanach Zjednoczonych w ramach zarządu powierniczego*, „Forum Prawnicze” 2021, 57, 1; doi:10.32082/fp.v1i1(57).280.

Załucki, Mariusz, *Post-Mortal Status of Digital Assets and Human Rights. Bridging the Gap Between Succession, Privacy and Personal Data Protection*, Murcia 2024.